

KATARZYNA WALKOWIAK
Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu

SAMORZĄD ROLNICZY W POLSCE – PRZESZŁOŚĆ I TERAŻNIEJSZOŚĆ

1. Wstęp

Samorząd jako forma demokracji obywatelskiej stanowi wyraz demokratyzacji życia politycznego i gospodarczego. Nie można mówić o społeczeństwie obywatelskim bez samorządu i działań w jego ramach czynnika obywatelskiego. Samorząd jako instytucja społeczna powoływana jest w celu zaspokojenia potrzeb określonej grupy społecznej; jako instytucja prawna powoływany jest przez państwo, które przekazuje na rzecz samorządu swoje kompetencje. Jednakże miejsce samorządu w strukturze organizacyjnej państwa i zakres jego zadań publicznych zależy od woli elit politycznych, od organów ustawodawczych państwa. To one stwarzają podstawy prawne działania samorządu.

Izby rolnicze są organizacyjną formą samorządu rolniczego. Zgodnie z teorią prawa administracyjnego izby rolnicze są korporacjami publicznoprawnymi o obligatoryjnym charakterze członkostwa, wykonującymi zadania publiczne i posiadającymi prawa zwierzchnie w stosunku do członków.

Upłynęło przeszło piętnaście lat od chwili kiedy zbiorowość indywidualnych rolników w Polsce otrzymała – poprzez samorząd rolniczy – podmiotowość publicznoprawną. Reaktywowane po blisko pół wieku nieobecności izby rolnicze są jak dotąd jedynym w Polsce samorządem gospodarczym *sensu stricto*. Pojawia się pytanie: czy rolnicy dostrzegają w tych izbach silnego reprezentanta ich interesów z władztwem publicznoprawnym, które zapewnia im realny wpływ na politykę rolną państwa. Taki wpływ posiadały izby rolnicze w Polsce międzywojennej (1918-1939) i obecne izby rolnicze w krajach Europy Zachodniej.

2. Samorząd rolniczy w Polsce do II wojny światowej

Izby rolnicze jako instytucje samorządu rolniczego w znaczeniu teorii prawa administracyjnego pojawiły się w Europie, w Prusach pod koniec XIX wieku. Decyzja o powołaniu izb rolniczych w Niemczech miała związek z koncepcją pruskiej polityki agrarnej, charakteryzującej się: a) dużym udziałem interwencjonizmu państwowego oraz b) załamaniem się w owym czasie koniunktury gospodarczej i pojawieniem kryzysu w rolnictwie. Prusy, w izbach rolniczych jako instytucjach zdecentralizowanej administracji publicznej dostrzegły możliwości przezwyciężenia trudnej sytuacji ówczesnej wsi i rolników [Walkowiak 2003].

Na ziemiach polskich, znajdujących się wówczas w niewoli, izby rolnicze powstały najwcześniej w zaborze pruskim, czyli w Wielkopolsce i na Pomorzu (1895r.). Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku pruskie izby rolnicze zostały spolonizowane, a ustawodawstwo pruskie regulujące ich funkcjonowanie zmienione i dostosowane do nowej sytuacji politycznej i społeczno-gospodarczej odrodzonego państwa polskiego [Wykrętowicz 2008].

W 1919 roku, kiedy Wielkopolska była już częścią odrodzonego państwa polskiego, pruska izba rolnicza z siedzibą w Poznaniu została rozwiązana. Władze polskie przejęły cały zakres jej działania, agendy, majątek i po rocznym urzędowaniu polskiego komisarza państwowego przeprowadzono w 1920 roku wybory.

Zanim została uchwalona w nowych warunkach ustrojowych w Polsce ustawa o izbach rolniczych trwały dyskusje nad kształtem i rolą samorządu rolniczego. Kontrowersje wzbudzał przymusowy charakter członkostwa, wzajemne relacje i podział kompetencji między samorząd rolniczy a samorząd terytorialny.

Przełomowe znaczenie dla usytuowania prawnego izb w systemie politycznym państwa oraz w życiu gospodarczym kraju miało rozporządzenie Prezydenta RP o izbach rolniczych z dnia 25 marca 1928 roku [Dz RP Nr 29, poz.385]. Z dniem ogłoszenia rozporządzenia przestały obowiązywać przepisy prawne państw zaborczych, tj. utraciły moc obowiązującą: pruska ustawa o izbach rolniczych z 1894 roku oraz dotyczące izb rolniczych rozporządzenia Ministra byłej Dzielnicy Pruskiej.

Ustrój i zadania nowo powstałych izb rolniczych były w znacznej mierze wzorowane na rozwiązaniach prawnych i doświadczeniach działania izb rolniczych niemieckich i francuskich, zwłaszcza na ustawie francuskiej o izbach rolniczych z 1924 roku. Wyrazem tego było nadanie izbom rolniczym w Polsce statusu korporacji publicznoprawnej, z szerokim zakresem zadań publicznych i władztwem administracyjnym, przez co nadano im formę zdecentralizowanej administracji publicznej [Wykrętowicz 1992].

W ten sposób izby rolnicze, podobnie jak powstałe rok wcześniej izby przemysłowo-handlowe i rzemieślnicze, stały się w wykonywaniu swoich zadań niezawisłe w granicach prawa od organów administracji rządowej. Spełniały w całej

rozszerzenia warunków instytucji samorządowej, której istota – jak pisze J. Panejko – „polega na prawnej niezawisłości i hierarchicznej niepodległości od innych organów” [Panejko 1926].

Istota samorządowego charakteru izb rolniczych w niepodległej Polsce leżała w wykonywaniu przez nie praw zwierzchnich w stosunku do członków, których przynależność do tych izb była z mocy prawa obligatoryjna; izby te miały charakter powszechny i wynikający stąd tytuł do reprezentowania wszystkich rolników i obrony całego rolnictwa.

Należy podkreślić, że zakres działania izb rolniczych przewidziany rozporządzeniem Prezydenta RP był szeroki; spośród wszystkich innych instytucji samorządu gospodarczego izby rolnicze otrzymały najwięcej zadań z zakresu administracji publicznej, na przykład zakładanie i utrzymywanie szkół rolniczych, doradztwo rolnicze, organizowanie akcji ochrony roślin, opieka nad spółkami wodnymi, leśnymi itp.

Jedną z najlepiej zorganizowanych i funkcjonujących w praktyce była Wielkopolska Izba Rolnicza, jako pierwsza powstała na ziemiach polskich. Dla przykładu, w zakresie szkolnictwa zawodowego izba utrzymywała kilkanaście szkół rolniczo-gospodarskich i ogrodniczych, m.in. w Koźminie. Izba prowadziła też takie akcje, jak lustracja i premiowanie gospodarstw rolnych, organizowała wykłady rolnicze, kursy na temat ochrony roślin, przeprowadzała lustrację szkółek i sadów, organizowała kilkudniowe kursy dla nauczycieli [Kmieciak 1995].

Jak zauważa S. Wykrętowicz: „ustrój i zasady funkcjonowania izb rolniczych w II Rzeczypospolitej, wzorowane na izbach rolniczych innych państw, zwłaszcza Niemiec, odpowiadały najwyższemu standardom ówczesnej teorii i praktyki samorządu rolniczego; były pod względem legislacyjnym wyrazem erudycji i wysokiej kultury prawnej ówczesnych polskich administratywistów i polityków gospodarczych, dobrze rozumiejących potrzeby rolnictwa [...]”. Ówczesne ustawodawstwo było świadectwem zaufania najwyższych władz państwowych do rolników, do ich kompetencji zawodowej i odpowiedzialności obywatelskiej; było wyrazem przekonania, że izby rolnicze dzięki bezpośredniemu zaangażowaniu czynnika obywatelskiego, czyli samych rolników, zadania poruczone im przez ustawę wykonują lepiej niż czyniła to administracja rządowa” [Wykrętowicz 2008].

W okresie międzywojennym wyraźnie oddzielono organizacje samorządowe jako korporacje publicznoprawne, od różnego rodzaju prywatnych dobrowolnych zrzeszeń. Uznano, że izby rolnicze jako zdecentralizowana administracja państwowa powinny mieć charakter obligatoryjny. Samorząd bowiem wykonując zadania zlecone z zakresu administracji publicznej, wykonuje je w oparciu o środki materialne uzyskane na mocy prawa, stosuje przymus właściwy wszelkiej władzy publicznej. Natomiast organizacje dobrowolne pełniły inne funkcje niż samorząd gospodarczy. Okazywały one różną pomoc fachową zrzeszonym w nich człon-

kom, nie wykonując jednak zadań administracji publicznej; jako podmioty prawa prywatnego o dobrowolnym członkostwie nie posiadały legitymizacji do reprezentowania całego środowiska. Natomiast dodać należy, że ówczesne izby rolnicze współdziałały z licznymi wówczas towarzystwami rolniczymi oraz organizacjami spółdzielczymi.

Ustawodawstwo okresu międzywojennego (1919-39) zapoczątkowało nowy etap w historii izb rolniczych w Polsce. Izby rolnicze tamtego okresu wypełniły przestrzeń między państwem a środowiskiem rolniczym. Były środkiem, za pomocą którego podejmowane były decyzje w kwestiach ważnych dla rolnictwa i społeczności rolniczej. Z jednej strony, były one organizacyjną formą samorządu gospodarczego, która artykułowała potrzeby ekonomiczne, zawodowe i społeczne rolników, z drugiej strony sprawowały w imieniu państwa administrację publiczną w sferze rolnictwa.

Wybuch II wojny światowej spowodował, że izby rolnicze, podobnie jak inne zawodowe organizacje rolnicze, przerwały swoją działalność.

3. Izby rolnicze w Polsce po II wojnie światowej

Po zakończeniu działań wojennych podjęto próby reaktywowania samorządu rolniczego. Inicjatywy, jakie były podejmowane w tym celu napotykały na różnego rodzaju trudności, związane z jednej strony ze zniszczeniami wojennymi Polski, z drugiej zaś – z ówczesną sytuacją polityczną kraju i komunistycznym modelem państwa, w którym nie ma miejsca na samorząd. Jednakże pomimo przeciwności izby rolnicze wznowiły w 1945 roku swoją działalność. Wiodącą rolę odgrywała w tym okresie Wojewódzka Izba Rolnicza w Poznaniu, zdominowana politycznie przez Polskie Stronnictwo Ludowe, mająca za sobą bogatą tradycję. Wielkopolska Izba przyczyniła się w tych trudnych latach po wojnie do odbudowy zniszczonej infrastruktury rolnej i hodowli żywego inwentarza w chłopskich gospodarstwach rolnych oraz ożywienia życia społeczno-gospodarczego na wsi [Kmieciak 1995].

Wkrótce jednak pojawiły się postulaty zlikwidowania izb rolniczych. W warunkach ustroju komunistycznego i monopolu władzy jednej partii oraz ograniczenia prywatnej własności, tudzież wolności gospodarczej i obywatelskiej, wszelkie formy samorządu społecznego, w tym samorządu rolniczego, nie miały prawa się rozwijać. W rezultacie, pod koniec 1946 roku izby rolnicze zostały zlikwidowane, a ich miejsce zajął Związek Samopomocy Chłopskiej, zdominowany przez komunistów.

Dopiero przeobrażenia społeczno-gospodarcze, jakie zaszły po 1989 roku spowodowały upadek systemu politycznego realnego socjalizmu z monopolem partii komunistycznej i powstanie ustroju demokracji obywatelskiej, a w miejsce centralnego zarządzania gospodarką wprowadzony został system gospodarki ryn-

kowej oparty na wolności gospodarczej i konkurencji. Decentralizacja systemu politycznego i gospodarczego spowodowała zmiany własnościowe w gospodarce; nastąpiła prywatyzacja podstawowych środków produkcji i powołanie administracji samorządowej, początkowo na szczeblu gminy. Powróciła także idea powołania izb rolniczych. Pojawiły się liczne inicjatywy oddolne, a w Sejmie trwały prace nad pierwszymi projektami ustaw o izbach rolniczych. Należy podkreślić, że nie było jednej wyraźnej wizji ustroju prawnego izb rolniczych.

W rezultacie, w drodze inicjatyw oddolnych, w latach 1990-1992 powołano kilka izb rolniczych, przeważnie na podstawie ustawy o izbach gospodarczych z 30 maja 1989 roku [Dz. U. Nr 35 poz.195]. Nie były to izby rolnicze o charakterze instytucji samorządu rolniczego w znaczeniu teorii prawa administracyjnego; były one związkami (korporacjami) prywatnoprawnymi, a co za tym idzie bez władztwa administracyjnego, bez zdolności do wykonywania zadań publicznych. Dobrowolny charakter członkostwa nie zapewniał tym izbom rzeczywistej reprezentacji całego środowiska rolniczego.

Przełomem, jeśli chodzi o ustrój prawny samorządu rolniczego było uchwalenie ustawy o izbach rolniczych w dniu 14 grudnia 1995 roku [Dz. U. Nr 1, poz.3]. Ustawa ta weszła w życie 4 kwietnia 1996 roku i stanowiła podstawę prawną powstania obecnych izb rolniczych o ustroju korporacji publicznoprawnej, czyli izb modelu francuskiego. Obecne izby rolnicze w Polsce odróżnia od innych organizacji stowarzyszeniowych, obowiązkowa przynależność. Członkostwo w samorządzie rolniczym powstaje z mocy prawa, niezależnie od woli podmiotów wymienionych w ustawie.

W ten sposób samorząd rolniczy jako korporacja publicznoprawna przybrał formę władzy publicznej. Jak wynika dalej z przepisów prawa, samorząd rolniczy jest niezależny w wykonywaniu swoich zadań od administracji rządowej i podlega tylko ustawom, a samodzielność jego podlega ochronie sądowej.

W myśl ustawy izby rolnicze, które są instytucjami samorządu rolniczego działają na rzecz rolnictwa, wpływają na kształtowanie polityki rolnej i uczestniczą w jej realizacji. Do najważniejszych zadań izb rolniczych określonych w ustawie wymienić należy:

- a) zadania o charakterze opiniodawczym wobec organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego. Są to zadania polegające na: sporządzaniu analiz, ocen, opinii i wniosków z zakresu produkcji rolnej oraz rynku rolnego, a także przedstawianie ich tym organom. Izby mają również możliwość same inicjować tworzenie aktów prawnych z tego zakresu lub też mogą opiniować akty prawne opracowane przez inne podmioty;
- b) zadania o charakterze doradczym i informacyjnym. Działalność doradcza ma dotyczyć przede wszystkim działalności rolniczej, wiejskiego gospodarstwa domowego oraz kwestii uzyskiwania przez rolników dodatkowych

dochodów. Natomiast w ramach działalności informacyjnej izby mają za zadanie gromadzić i przetwarzać informacje gospodarcze, mogące służyć samym producentom rolnym, jak i innym podmiotom gospodarczym;

- c) zadania wykonywane na rzecz tworzenia rynku rolnego i poprawy jego funkcjonowania. Zadania izb w tym zakresie to: prowadzenie analizy kosztów i opłacalności produkcji, inicjowanie działań zmierzających do powoływania oraz wspierania stowarzyszeń i zrzeszeń producentów rolnych, a także promowanie eksportu produktów rolnych, rozwijanie współpracy z zagranicznymi organizacjami skupiającymi producentów rolnych. Do zadań o tym samym charakterze można też zaliczyć poprawę infrastruktury rolnictwa oraz warunków produkcji rolnej.

Samorząd rolniczy – według postanowień ustawy – powinien również dbać o odpowiedni poziom wykształcenia producentów rolnych i osób zatrudnionych w rolnictwie. W związku z tym, izby mają współdziałać z jednostkami prowadzącymi szkoły rolnicze, wspierać ich działalność, a nawet inicjować powstawanie nowych placówek tego typu oraz wyrażać swoje opinie co do programów nauczania. Obok zadań własnych, izby mogą wykonywać także zadania zlecone z zakresu administracji rządowej, przekazane ustawami lub na podstawie porozumień z właściwymi organami administracji rządowej. Izby mogą też realizować zadania przekazane w drodze porozumienia przez organy samorządu terytorialnego. Zadania, o których mowa, są wykonywane przez izby po zapewnieniu koniecznych środków finansowych odpowiednio przez administrację rządową lub samorządową.

Zakres zadań i kompetencji stanowi istotny element decydujący o charakterze prawnym i skuteczności działania danej korporacji. Samorząd, w tym rolniczy, jako zdecentralizowana forma administracji publicznej, powinien wykonywać zadania w formach właściwych tej administracji, czyli o charakterze władczym. Tymczasem, z praktyki funkcjonowania izb rolniczych w Polsce wynika, że dzisiejsze izby rolnicze mimo ich obligatoryjnego charakteru, nie wykonują zadań typowych dla organów administracji publicznej, są bowiem w praktyce instytucjami powołanymi do wydawania opinii, zgłaszania wniosków, z dużym zakresem zadań bez prawa realnego współzawadywania sprawami z zakresu administracji publicznej. W tym miejscu warto przywołać problem oświaty rolniczej w Polsce, który wiąże się m.in. z niskim poziomem nauczania, spadkiem liczby uczniów w szkołach rolniczych, a w konsekwencji z likwidacją wielu szkół rolniczych. Istniejące szkoły rolnicze są niedoinwestowane, brak jest nauczycieli - specjalistów z dziedziny rolnictwa, stąd wielu rolników rezygnuje z kształcenia swoich dzieci w szkołach rolniczych. Ustawa o izbach rolniczych nie daje izbom większych kompetencji do decydowania o przyszłości rolnictwa, choćby przez możliwość zakładania i utrzymywania szkół rolniczych na poziomie odpowiadającym współczesnym standardom.

Z tym zagadnieniem łączy się też problem usług izb rolniczych z zakresu doradztwa. Ograniczone możliwości działania izb nie pozwalają im na podejmowanie systematycznych działań w zakresie innowacyjności gospodarstw, zarządzania jakością, zarządzania gospodarstwem, zarządzania zasobami ludzkimi, udziału gospodarstw w projektach naukowo-badawczych, bezpieczeństwa żywności, współpracy z przemysłem rolno-spożywczym itp. Nadal nie ma przekonania, aby doradztwo rolnicze było przedmiotem działalności izb rolniczych, a nie jak dotąd administracji rządowej czy samorządu terytorialnego. Wysuwa się też propozycję upowszechnienia doradztwa komercyjnego, zapominając, że w wielu krajach UE i przedwojennej Polsce doradztwo rolnicze było jednym z najważniejszych zadań ustawowych izb rolniczych.

Wpływ na skuteczność działania izb rolniczych oraz na rzetelne i efektywne wykonywanie zadań ma niewątpliwie ich sytuacja materialna. Obecne izby rolnicze w Polsce nie dysponują odpowiednim majątkiem i dostatecznymi środkami finansowymi na realizację swoich działań. Nie mogą też prowadzić działalności gospodarczej, z której mogłyby czerpać dodatkowe dochody.

Tymczasem samorząd rolniczy zorganizowany w postaci izb rolniczych działa także w wielu innych krajach europejskich. Wśród państw – członków Unii Europejskiej, gdzie izby rolnicze mają swoją długoletnią tradycję i funkcjonują jako związki (korporacje) publicznonprawne są Niemcy i Francja. Działalność izb rolniczych w obu tych krajach jest szeroko uznawana i doceniana przez rolników. Wykonując zadania z zakresu administracji publicznej izby rolnicze w Niemczech i Francji decydują o najważniejszych sprawach produkcji rolnej i wsi. Siła i skuteczność niemieckich i francuskich izb rolniczych jest wynikiem dobrej organizacji samorządu rolniczego, dostosowanej do potrzeb rolników i ich oczekiwań. W systemie politycznym wspomnianych państw samorząd rolniczy jest integralnym elementem tego systemu. Pełni rolę zdecentralizowanej administracji publicznej, której państwo w drodze ustawy przekazało wiele zadań z zakresu produkcji rolnej i otoczenia rolnictwa. Doświadczenia Niemiec i Francji wskazują, że rozwój rolnictwa i dostosowywanie go do obowiązujących współcześnie standardów, tworzenie strategicznych programów rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich odbywa się przy znaczącym udziale czynnika obywatelskiego; izby rolnicze w tych krajach legitymizują ustrój demokracji obywatelskiej [Walkowiak 2003].

4. Podsumowanie i wnioski

Przywrócenie po 1989 r. polskim rolnikom organizacji samorządu rolniczego oznaczało w praktyce ich upodmiotowienie jako samodzielnych przedsiębiorców rolnych działających w warunkach wolnego rynku i konkurencji. Przynależność do izb rolniczych jako podmiotów zdecentralizowanej administracji publicznej

stwarza rolnikom lepszą możliwość samodzielnego artykułowania ich potrzeb i interesów zawodowych oraz samorządnego w granicach prawa zawiadywania swoimi sprawami i współdecydowania o swoich interesach, które są zarazem interesami ogółu społeczeństwa obywatelskiego.

Jednak jak wynika z badań [Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi 2009 i 2011] dla wielu polskich rolników samorząd rolniczy w postaci izb rolniczych jest organizacją mało znaną, niezrozumiałą. Potwierdza to m.in. bardzo niezadowolająca frekwencja wyborcza w ostatnich kwietniowych (2011 r.) wyborach do izb rolniczych, która w skali kraju wyniosła około 4%. Zaledwie 7% rolników deklaruje aktywny udział w organizacjach rolniczych. Jednak aktywność społeczno-gospodarcza rolników w izbach plasuje się na dalszym miejscu. Samorząd rolniczy zdystansowały takie organizacje jak: kółka rolnicze, organizacje kościelne i inne o charakterze dobrowolnym, jako zrzeszenia prywatnoprawne.

Mała aktywność rolników w izbach rolniczych jest potwierdzeniem ich niskiej świadomości samorządowej i wynika też stąd, że wiele zadań izb rolniczych ma charakter postulatywny, opiniujący a nie władczy. Wyniki badań wskazują, że co trzeci rolnik nie dostrzega instytucji, która z mocy prawa należycie winna zabiegać o interesy polskiego rolnictwa i polską wieś. Izby rolnicze działające w Polsce są teoretycznie instytucjami samorządu gospodarczego modelu francuskiego, a w rzeczywistości instytucjami samorządu gospodarczego modelu anglosaksońskiego. W rezultacie rolnicy zrzeszeni w izbach nie tworzą wspólnoty samorządowej jako podmiotu zdecentralizowanej administracji publicznej. To wszystko rodzi obawę, że dalsza niska efektywność pracy izb rolniczych może osłabić i tak już małą chęć samorządowego działania u rolników.

W tym zakresie istnieje potrzeba dostarczenia członkom samorządu rolniczego rzetelnych i zrozumiałych informacji dotyczących istoty jego działania. Nie bez znaczenia pozostaje też zaangażowanie elit politycznych, władz samorządu oraz poszczególnych delegatów do organów izb rolniczych utrzymujących stały kontakt z wyborcami oraz dostarczenie wiedzy na temat możliwości działania izb rolniczych i świadczonych przez nie usługach.

Przyszłość izb rolniczych powinna zmierzać w kierunku ich rozwoju jako silnych instytucji integrujących środowisko rolnicze, spełniających funkcję administracji publicznej. Szkolnictwo zawodowe, doradztwo rolnicze, doskonalenie zawodowe – wszystko to prowadzone przez izby rolnicze byłoby istotnym czynnikiem zwiększenia aktywności i zaufania rolników do izb. Wydaje się, że potencjał wiedzy i doświadczenia czynnika obywatelskiego, skupione w izbach rolniczych nie są w Polsce w pełni wykorzystane.

W tej materii należałoby się odwołać do rozwiązań prawnoustrojowych z okresu Polski niepodległej (1018-1939) oraz skorzystać z doświadczeń innych krajów Unii Europejskiej.

LITERATURA

1. Kmiecik R. (1995): *Wielkopolska Izba Rolnicza jako forma samorządu gospodarczego i zawodowego*, Poznań, s.164.
2. Panejko J. (1926): *Geneza i podstawy samorządu europejskiego*, Paryż, s. 63.
3. Walkowiak K. (2008): *Izby rolnicze w świadomości rolników Wielkopolski*, w: *Samorząd w Polsce. Istota, formy, zadania*, pod red. S. Wykrętowicza, Poznań.
4. Walkowiak K. (2003): *Izby rolnicze jako instytucje samorządu gospodarczego w Unii Europejskiej*, w: „*Studia Samorządowe*”, pod red. Z. Leońskiego, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, nr 16, s.40.
5. Wykrętowicz S. (1992): *Podstawy prawne działalności izb rolniczych w Polsce*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego, nr 11.
6. Wykrętowicz S. (2008): *Samorząd jako wyraz demokracji obywatelskiej*, w: *Samorząd w Polsce. Istota, formy, zadania*, pod red. S. Wykrętowicza, Poznań, s.50-52.
7. *Polska wieś i rolnictwo* (2009); Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
8. *Polska wieś i rolnictwo* (2011), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.
9. Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 22 marca 1928 r. o izbach rolniczych, Dz. U. RP Nr 29, poz. 385.
10. Ustawa z dnia 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych, Dz. U. Nr 35, poz. 195.
11. Ustawa z dnia 14 grudnia 1995 r. o izbach rolniczych, Dz. U. Nr 1, poz. 3.

KATARZYNA WALKOWIAK

SAMORZĄD ROLNICZY W POLSCE – PRZESZŁOŚĆ I TERAŻNIEJSZOŚĆ

Słowa kluczowe: samorząd rolniczy, izby rolnicze, korporacje publicznoprawne

STRESZCZENIE

Na ziemiach polskich izby rolnicze najwcześniej powstały w zaborze pruskim. Początkowo funkcjonowały w oparciu o rozwiązania prawne państw zaborczych. Nowy etap w historii izb rolniczych w Polsce zapoczątkowało ustawodawstwo okresu międzywojennego (1919-1939). Ustrój izb rolniczych tamtego okresu odpowiadał najwyższemu standardom ówczesnej teorii i praktyki samorządu gospodarczego. Obecne izby rolnicze w Polsce posiadają ustrój korporacji publicznoprawnej o członkostwie obligatoryjnym. Dysponują jednak możliwościami bez porównania mniejszymi, niż analogiczne izby rolnicze w okresie II Rzeczypospolitej i te działające w innych krajach Unii Europejskiej. Samorząd rolniczy w Polsce nie spełnia w pełni pokładanych w nim oczekiwań rolników. Zmiany dotyczące funkcjonowania izb rolniczych w Polsce powinny zmierzać w kierunku przyznania izbom takich zdań, kompetencji oraz instrumentów finansowych i rzeczowych, aby miały realny wpływ na rozwój wsi i rolnictwa na miarę rozwiązań zachodnioeuropejskich.

KATARZYNA WALKOWIAK

CHAMBERS OF AGRICULTURE IN POLAND - THE PAST AND THE PRESENT TIME

Key words: agricultural self-government, chambers of agriculture, low public corporation

SUMMARY

The earliest Chambers of Agriculture were established on Polish land under Prussia rule. At first they were based on legal solutions of states under rules. The beginning of new era in the Chambers of Agriculture history in Poland came into existence when the Interwar Period legislation began (1919-1939). Chambers of Agriculture organization of that period matched the highest expectations of contemporary theory and economic self-government practice. The present Chambers of Agriculture in Poland have a system of public low corporation with a compulsory membership. However, their possibilities are definitely lower than those in the period of II Republic of Poland and those which are in the European Union. Agricultural self-government in Poland do not come to farmers' expectations. Changes related to Chambers of Agriculture organization in Poland should aim towards giving them such assignments, authority, financial and practical instruments to have a real influence on both rural and agricultural development according to West-European solutions.

e-mail: Katarzyna.Walkowiak@wsb.poznan.pl